

Beslut

Datum 2024-06-26
Dnr 2023:8101
Sida **1 (20)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Aniaragymnasiet i Göteborgs kommun med AF
Affärseffekt Framtidsskola AB som huvudman**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Aniaragymnasiet avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

AF Affärseffekt Framtidsskola AB har godkännande att bedriva verksamhet vid Aniaragymnasiet i Göteborgs kommun enligt Skolinspektionens beslut den 28 september 2010 (dnr 37-2010:4525) och den 31 januari 2011 (dnr 320-2011:450).

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Aniaragymnasiet den 25 april 2024 och genomförde digitala intervjuer den 29 april 2024. Besöket genomfördes av utredarna Robert Kihlberg och Sevi Karoussi.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Aniaragymnasiet i Göteborgs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **flera delar** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- samordna planering och samverkan för undervisningen om kunskapsområdet i syfte att synliggöra för eleverna hur olika perspektiv på området hänger ihop

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Aniaragymnasiet i Göteborgs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **hög utsträckning** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 31 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån det identifierade utvecklingsområdet och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till

Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att kunskapsområdet i varierande omfattning återkommer under alla år på gymnasiet. Undervisningen fångar regelbundet upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet. Vid behov använder lärarna annan personal med kompetens inom kunskapsområdet för att bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att kunskapsområdet återkommer i flera gymnasiegemensamma ämnen och att undervisningen synliggör olika perspektiv på kunskapsområdet. Det finns dock ingen gemensam och ämnesövergripande planering som säkerställer att kunskapsområdet hänger ihop. Samverkan mellan lärarna i syfte att fördjupa och bredda kunskapsområdet är begränsad.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna flera möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt i fråga om könsroller och hedersförtryck. I undervisningen får eleverna ofta reflektera över empati, respektfulla relationer och samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna har arbetssätt och aktiva insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat. I undervisningen får eleverna ofta möjlighet att reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme. Lärarna har förhållningssätt för att främja god samvaro med ömsesidig respekt i klassrummet.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att uttryck för intolerans problematiseras i undervisningen. Det finns ett övergripande värdegrundsarbete på skolan och de problem med koppling till kunskapsområdet som identifieras i värdegrundsarbetet behandlas i undervisningen.

Granskningen visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Kunskapsområdet återkommer i varierande grad i undervisningen under åren på gymnasiet

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i varierande omfattning återkommer under alla år på gymnasiet. Undervisningen är uppdaterad med aktuellt och relevant material och läromedel.

I intervjuer med lärare och elever samt av dokument från huvudmannen framgår att eleverna får undervisning inom kunskapsområdet under alla år, men att omfattningen varierar beroende på vilket år och program eleverna går. Eleverna från ekonomiprogrammet uppger exempelvis att de haft mer fokus på kunskapsområdet under år 3, medan eleverna från samhällsvetarprogrammet berättar att de haft störst fokus på området under år 1 och 2. Eleverna från försäljning- och serviceprogrammet uppger att deras undervisning inom kunskapsområdet i huvudsak varit koncentrerat till ämnena naturkunskap och religionskunskap år 3. Såväl lärare som elever berättar att frågor som kan knytas till hedersrelaterat våld och förtryck är en del av undervisningen i olika ämnen, såsom i historia och religionskunskap. I samtliga elevintervjuer framkommer att eleverna upplever att undervisningen är uppdaterad och aktuell. Eleverna och lärarna uppger att de använder nya läromedel samt material från aktuella källor som exempelvis hämtas från Folkhälsomyndigheten och 1177.

Undervisningen fångar till viss del upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet

Granskningen visar att vardagshändelser och aktuella samhällsfrågor med koppling till kunskapsområdet blir en del av undervisningen.

Såväl elever som lärare berättar att lärarna i undervisningen använder samtida händelser för att belysa kunskapsområdet utifrån bland annat religiösa, historiska och juridiska perspektiv. Enligt eleverna är lärarna lyhörda till vad eleverna vill prata om. En elevgrupp berättar exempelvis att de nyligen samtalat om förändrad lagstiftning för könskorrigering. En annan elevgrupp berättar att de träffat representanter från olika ungdomsförbund som gett deras perspektiv på frågor inom kunskapsområdet. Lärarna berättar att de kontinuerligt ger eleverna möjlighet att arbeta med vardagshändelser och aktuella frågor med koppling till kunskapsområdet. Exempelvis genom att de knyter aktuella samhällsfrågor till historiska händelser och livsvillkor som en metod för att belysa ett perspektiv på exempelvis HBTQ, heder och samtycke förändras över tid.

Undervisningen breddar och fördjupar till viss del perspektiv med hjälp av annan personal som har kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna vid behov använder skolans elevhälsa eller externa aktörer som en resurs för att bredda och fördjupa undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Rektorn berättar att naturkunskapslärarna använder sig mycket av elevhälsans och ungdomsmottagningens kompetens och att skolsköterskan undervisat om sex och samlevnad i ämnet naturkunskap. Elever och lärare uppger ett antal exempel på att elevhälsan eller någon annan aktör varit en del i undervisningen. Exempelvis brukar elevhälsan göra årsvisa besök i klasserna för att samtala om frågor med koppling till sexualitet, samtycke och relationer. Det förekommer även viss samverkan mellan enstaka lärare och skolsköterskan, framför allt i ämnet naturkunskap. Det finns även enstaka exempel på föreläsare som pratat om kriminalitet med viss koppling till frågor som rör manliga och kvinnliga könsroller. Inför sådana besök får eleverna förberedande information via deras lärplattform och en lärare uppger sig bruka ha efterföljande samtal med eleverna efter sådana besök, framför allt i ämnet samhällskunskap.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kunskapsområdet återkommer i flera gymnasiegemensamma ämnen

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer på skolan är ett inslag som förekommer i de flesta gymnasiegemensamma ämnena.

I intervjuer med lärare och elever samt av dokument från huvudmannen som Skolinspektionen tagit del av framgår att eleverna får undervisning inom kunskapsområdet i flera ämnen, såsom samhällskunskap, naturkunskap, svenska, idrott och hälsa, religionskunskap och matematik. Eleverna berättar att de får med sig olika kunskapsdelar från olika kurser. I samhällskunskapen förekommer exempelvis inslag om identitet, relationer och jämställdhet i samhället. I naturkunskapen innehåller undervisningen bland annat genomgång och gruppdiskussioner om samtyckeslagen, sexualitet och lust, könssjukdomar och livsstil samt sexuell hälsa. I ämnet svenska får eleverna läsa och diskutera litteratur som handlar om könsroller, jämställdhet, relationer, kärlek och sexuell läggning. Religionskursen tar upp frågor som rör identitet, kön och relationer.

Undervisningen synliggör till viss del hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop

Granskningen visar att eleverna inom olika ämnen får möta olika aspekter av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärarnas samverkan med varandra för att bredda och fördjupa kunskapsområdet är dock begränsad. Det leder till att eleverna i begränsad omfattning får perspektiv utifrån olika ämnen och inte en helhetsbild av vad kunskapsområdet innefattar.

Lärarna uppger att det finns vissa sporadiska samarbeten mellan ämnena engelska, naturkunskap och med icke-gymnasiegemensamma ämnen som sociologi. För det mesta följer dock lärarna sin självständiga planering av undervisningen om kunskapsområdet. Enligt rektorn skulle lärarna rent generellt kunna bli bättre på samplanering.

I såväl elev- som lärarintervjuer framkommer exempel på hur lärarna i sin undervisning arbetar för att synliggöra olika aspekter av kunskapsområdet. En lärare i historia berättar exempelvis att hen undervisar om homosexualitet ur ett historiskt, kulturellt och juridiskt perspektiv genom att belysa att homosexualitet fortfarande är straffbelagt enligt lag i vissa kulturer. Läraren i matematik berättar att hen kopplar matematikuppgifter till kunskapsområdet genom att beräkna antal människor som insjuknar i olika könssjukdomar. Då kan eleverna koppla samman statistik, matematik och naturkunskap för att tolka diagram som är knutna till kunskapsområdet. Lärarna berättar att de går igenom både fakta och värdegrundsfrågor med eleverna när undervisningen berör kunskapsområdet. De går exempelvis igenom individens rättigheter, att alla har rätt till sin privata

integritet, vad identitet står för och vad olika myndigheter säger om kunskapsområdet. När lärarna pratar med eleverna om värdegrund lyfter de fram vikten av inte diskriminera, följa lagen och visa andra människor respekt, och samtidigt om rätten att uttrycka sina åsikter.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna flera möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt kopplade till kön och hedersförtryck

Granskningen visar att lärarna i viss omfattning ger eleverna möjlighet till att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till föreställningar utifrån kön och maktstrukturer kopplade till hedersförtryck.

I elevintervjuer framkommer exempel på att eleverna fått undersöka hur olika föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka människors livsvillkor. En elevgrupp från ett högskoleförberedande program berättar att de pratat om att normer, rättigheter och att lagstiftning för män och kvinnor kan skilja sig åt mellan olika kulturer. Eleverna uppger vidare att de diskuterar makt och maktstrukturer mellan män och kvinnor inom ämnena historia, samhällskunskap, ekonomi och psykologi. Andra elever berättar att de belyst att synen på jämställdhet och sexuell läggning har förändrats över tid. Eleverna från de yrkesförberedande programmen uppger att undervisningen belyst hur kvinnor och män behandlas olika.

Både lärare och elever ger exempel på inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Lärarna säger att de lyckats åstadkomma bra samtal genom att utgå från mänskliga rättigheter och aktuell lagstiftning. En lärare berättar att genom att lyfta fram vad lagen säger så är det lättare för eleverna att ta till sig kunskap om hedersförtryck. En annan lärare berättar att de pratat om varför det inte finns samma hederskultur i Sverige idag som tidigare. Enligt läraren brukar de prata om att Sverige rör sig mot en ökning av hederskultur. Eleverna bekräftar det lärarna säger och uppger att de pratar mycket om hedersrelaterat våld, både i undervisningen och under icke-schemalagd tid på skolan. Eleverna berättar vidare att de får diskutera hur det ser ut i andra länder, såsom att både män och kvinnor drabbas av de negativa konsekvenserna som återfinns i en hederskontext.

Av såväl lärar- som elevintervjuer framgår att det förekommer inslag i undervisningen som handlar om att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Lärarna berättar exempelvis att eleverna får undersöka manligt och kvinnligt i media, olika samhällsvärderingar och perspektiv. En lärare berättar att i ämnet historia pratar de om dåtid, nutid, framtid utifrån vilka förutsättningar män och kvinnor

har till utbildning och kunskap. Vidare har de pratat om att män och kvinnor behandlas olika i sociala medier, såsom att kvinnor generellt får ta emot mer hat än män. Eleverna från ett yrkesförberedande program berättar att de genomfört en kritisk undersökning av hur män och kvinnor framställs i reklamkampanjer.

Undervisningen innehåller inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och lära sig om samtycke

I granskningen framkommer att eleverna i undervisningen får utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Eleverna berättar att de i olika sammanhang och ämnen samtalar om empati. Lärarna förklarar att de använder sig av olika perspektiv för att belysa olika aspekter av begreppet empati. En lärare i naturkunskap berättar exempelvis att hen förklarar empati ur ett biologiskt perspektiv, där hormoner kan påverka hur människor känner för varandra. Läraren i idrott och hälsa berättar att eleverna i samband med idrottsundervisningen pratar mycket om att de behöver känna empati för varandra eftersom de gör mycket tillsammans och att det därför är viktigt att relationerna är goda. Eleverna uppger att lärarna uppmuntrar dem till att förstå andra människor, att det finns olika perspektiv på hur man kan vara empatisk och att lärarna förstår vad det innebär att som elev komma från en annan kultur.

Såväl lärare som elever uppger att de pratar om vänskap och kärlek. Enligt eleverna har de exempelvis pratat om kärlek och relationer i ämnena samhällskunskap, svenska och religionskunskap. I svenska har de fått läsa texter från olika tidpunkter för att belysa att människor förr uttryckte känslor annorlunda jämfört med idag. Flera elever och lärare berättar att de i ämnena naturkunskap och juridik men även under mentorstiden pratat om vad samtycke innebär och vilka rättsliga påföljder det kan bli för den som inte följer samtyckeslagen.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller flera aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat

Granskningen visar att det finns flera inslag i undervisningen i gymnasiegemensamma ämnen där eleverna får diskutera olika frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Det framkommer även exempel på aktiva insatser som syftar till att främja ett öppet klassrumsklimat och skapa trygghet inom ramen för ämnesundervisningen.

I lärarintervjuerna framkommer att lärarna på ett generellt plan guidar samtalen med eleverna och att de inte väcker vissa frågor i sådana fall det inte finns tillräckligt med tid avsatt för att diskutera dem ordentligt. Enligt rektorn finns det ett starkt förtroende mellan lärarna och eleverna och lärarna arbetar för att eleverna ska förstå att det finns vuxna människor som vill hjälpa till. Detta bekräftas av såväl lärare som av samtliga elevgrupper som berättar att lärarna har goda relationer med eleverna och är duktiga på att leda samtal som berör svåra och känsliga ämnen och att lärarna inte undviker några särskilda frågor. Vidare uppger eleverna att lärarna är bra på att behålla sitt lugn, lugna ner stämningen om det blir hetsigt samt ställa elevers åsikter mot fakta. Enligt eleverna brukar lärarna fråga eleverna om de är bekväma med att prata om frågor som exempelvis rör sexualitet. Om någon elev då inte vill prata om det tar lärarna hänsyn till det.

I elevintervjuer framkommer att det ibland uppstår missuppfattningar när frågor som rör religion förs på tal i klassen och att lärarna då kan avrunda diskussionen och byta ämne. En elev säger att eleverna får "prata av sig" för att lärarna vill veta hur eleverna tänker. Eleven säger att stämningen i klassen kan bli hetsig, men att det är i en positiv bemärkelse och att lärarna visar intresse för elevernas åsikter.

Undervisningen innefattar förhållningssätt för att främja god samvaro med ömsesidig respekt i klassrummet

Granskningen visar att det finns generella klassrumsregler, att lärarna har olika strategier i undervisningen för att främja klassrumsklimatet och att dessa förhållningssätt fungerar väl när undervisningen rör sexualitet, samtycke och relationer.

Rektorn uppger att skolans lärare arbetar relationsskapande och är duktiga på att bemöta eleverna. Enligt rektorn finns det rutiner för hur de vuxna som arbetar på skolan ska förhålla sig till eleverna. Det finns också ramar och regler i klassrummet som alla lärare följer, såsom att alla elever har rätt till att uttrycka sina åsikter. Av elevintervjuer framgår att klassrumsreglerna bland annat innebär att alltid respektera varandra och se till att personer får tala till punkt samt att inte nervärdera eller döma varandra. En elevgrupp berättar att alla elever är delaktiga i samtal som berör kunskapsområdet och att samtalen förs på ett seriöst och intresseväckande sätt. Eleverna berättar vidare att det finns en ömsesidig respekt mellan lärarna och eleverna. Eleverna får säga vad de tycker, men det förekommer att lärarna markerar för eleverna vad som är lämpligt och inte att säga. Trots utsagor om stökighet och hårt språkbruk i klassrummet, framkommer det av intervjuer med eleverna att lärarna är duktiga på lära eleverna att ta ansvar för sina handlingar och därigenom främja ömsesidig respekt mellan eleverna trots deras olikheter.

Lärarna berättar att de pratar mycket med eleverna om likabehandlingsplanen och att de arbetar förebyggande genom att vistas med eleverna i korridorerna. Lärarna uppger att de är noggranna med att vara rättvisa och tydliga samt att de arbetar med lågaffektivt bemötande, tydliga regler och klarspråk gentemot eleverna.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att möta och reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme

Granskningen visar att undervisningen i stort har ett innehåll som är inkluderande och att lärarna erbjuder inslag som synliggör och utmanar begränsande normer.

Av dokument från huvudmannen som Skolinspektionen tagit del av samt av lärar- och elevintervjuer framkommer att eleverna får undersöka hur olika normer kring könsroller, könsidentitet och sexuell läggning påverkar människors livsvillkor. Läraren i idrott och hälsa uppger att det finns vissa normer kopplat till könsroller som har begränsande effekter på eleverna och att lärarna därför har ett normkritiskt förhållningssätt i sin undervisning. Detta innebär bland annat att diskutera olika ideal och hur de påverkar människor, samt om vad som är hälsosamt och inte hälsosamt. I naturkunskap får eleverna bland annat se en film om normer för killar och män, läsa noveller om sexuella övergrepp, och samtala

om heteronormer, HBTQI-normer samt om normer som rör maskulinitet. I ämnet svenska får eleverna läsa texter som berör könsnormer och jämställdhet mellan könen. Undervisningen ger även eleverna möjlighet att reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme, såväl enskilt som i par. I ämnet religionskunskap har eleverna seminarier där de diskuterar på vilka sätt religion och socioekonomisk bakgrund påverkar människors syn på identitet, kön, relationer och sexualitet. Lärarna berättar även att eleverna inför samtal om hur människors handlingsutrymme kan inskränkas på grund av kön och genus, ska förbereda sig och utgå från olika teman, såsom diskriminering, segregation, likabehandling och integration. En lärare berättar vidare att eleverna har fått reflektera över biologiska faktorer och att ilska hos män har koppling till mängden testosteron.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Uttryck för intolerans hanteras med aktiva insatser i undervisningen

Av granskningen framgår att lärarna bemöter uttryck för intolerans och att lärarna vid behov vägleder eleverna i enlighet med de värden som läroplanen anger.

Enligt lärarna kan de behöva förklara för eleverna att vissa begrepp kan vara laddade. Lärarna berättar vidare att bryter in om ett samtal går åt fel håll och att det händer att lärarna i sådana fall pratar med elever enskilt.

Eleverna berättar att lärarna hanterar oönskat beteende såsom utspel och uttryck för intolerans, i olika steg. Det kan exempelvis innebära att eleven får en tillsägelse och om beteendet inte upphör kan läraren visa ut eleven ur klassrummet. Enligt eleverna förklarar lärarna för eleverna att det blir konsekvenser för de elever som bryter mot skolans regler om hur samtal ska gå till samt att eleverna ska visa varandra respekt. De berättar även att oönskat beteende kan leda till att skolan kontaktar elevens vårdnadshavare och att skolan tar fram en incidentrapport. En elev nämner att det finns en konsekvenstrappa som innebär att eleverna först kan få en varning och att de därefter kan bli avstängda om de inte förändrar sitt beteende. Såväl elever som lärare berättar att lärarna följer denna trappa noggrant. Över lag uppger de intervjuade eleverna att de är nöjda med hur lärarna hanterar svåra samtal i undervisningen.

Det finns ett övergripande värdegrundsarbete på skolan, och de problem som identifieras behandlas i undervisningen

Granskningen visar att lärarna fångar upp sådant som strider mot de värden läroplanen anger och inkluderar det i sin undervisning.

Lärarna berättar att de har ett tydligt mandat från rektorn att undervisa med utgångspunkt i skolans värdegrundsarbete och i enlighet med de värden läroplanen anger. I händelse av att någon elev uttrycker värderingar som går stick i stäv med läroplanen, försöker lärarna fånga upp sådana uttryck och använda det i sin planering och i sitt genomförande av undervisningen. Lärarna berättar till exempel att de fångat upp att vissa delar av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer, såsom om homosexualitet och heder, är laddade för somliga elever. Mot bakgrund av att lärarnas kunskap om elevernas värderingar inriktar lärarna sin undervisning inom kunskapsområdet. Inriktningen kan bestå i att informera eleverna om att värdegrunden vilar på lagstiftning samt att det är av vikt att eleverna respekterar de värden som läroplanen anger. Av intervjuer med lärare framgår att lärarna kontinuerligt försöker aktualisera och levandegöra ämnen och frågor som eleverna tycker är besvärliga att prata om, som ett sätt att knyta an undervisningen till skolans värdegrundsarbete. Eleverna säger att de tror att lärarna kommunicerar med varandra utifrån lärarnas erfarenheter av kunskapsområdet och värdegrundsfrågor. En av eleverna berättar till exempel att hans klass tidigare hade många incidentrapporter men att rektorn och lärarna agerade tillsammans för att få ordning på det. Eleven säger att det samlade agerandet har gjort deras klass till en av de lugnaste klasserna. En annan elev berättar att lärarna har möten varje år där de diskuterar likabehandlingsplanen.

Elevdelaktighet**Undervisningen utgår från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet**

Granskningen visar att eleverna har möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Rektorn säger att många lärare försöker vara lyhörda för hur eleverna önskar arbeta. Enligt rektorn inser lärarna ibland att det sätt som de arbetar på inte fungerar bra och att de då förändrar till ett sådant arbetssätt som eleverna tycker är bättre. Av intervjuer med elever och lärare framgår att lärarna fångar in elevernas erfarenheter och behov i förhållande till kunskapsområdet, både genom återkommande elevenkäter och genom samtal under arbetets gång. Enkäterna innehåller frågor om vad eleverna tycker om undervisningen, vad de vill lära sig mer om och vad det tycker är svårt. När eleverna samtalar direkt med lärarna kan de berätta vad de tycker om undervisningen och vad de skulle önska mer eller mindre av. Eleverna berättar vidare att de får uttrycka och säga vad de tycker är viktigt i undervisningen, samt att lärarna ställer många frågor som genererar bra

samtal. Eleverna från yrkesförberedande program uppger exempelvis att i ämnet naturkunskap ges eleverna möjlighet att säga vad de tycker och att de får vara med att bestämma om vad de ska prata om inom kunskapsområdet. En av lärarna berättar att läraren testat att bjuda eleverna till samtal utifrån vad eleverna tycker är intressant och att det då hänt att de pratat om exempelvis hederskultur och etnisk bakgrund. Enligt läraren kan dock vissa frågor såsom att sexuell läggning vara känsliga. Då är det viktigt att göra eleverna delaktiga utan att frågan blir alltför privat för någon elev.

Identifierat utvecklingsområde

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- samordna planering och samverkan för undervisningen om kunskapsområdet i syfte att synliggöra för eleverna hur olika perspektiv på området hänger ihop

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Rektorn har även ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Lärarna ska organisera och genomföra arbetet så att eleverna får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.² Delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen.³ Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Granskningen visar att lärarna endast i viss utsträckning samverkar med varandra för att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Det finns visst samarbeten mellan några ämnen, men som regel samordnar inte lärarna sin planering för ämnesområdet i de gymnasiegemensamma ämnena. Eleverna får

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

² Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

³ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

därmed i begränsad omfattning ta del av olika perspektiv utifrån olika ämnen och ingen förståelse för hur olika perspektiv på området hänger ihop. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det, skulle de kunna närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samarbeta med varandra inom kunskapsområdet i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Om samarbetet mellan lärarna förbättras ökar möjligheterna att säkerställa att kunskapsområdets samtliga delar når eleverna. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer-i-undervisningen](#).

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Robert Kihlberg. I den slutliga handläggningen av ärendet har även utredarna Sevi Karoussi och Marcus Rönnegård deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁴

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁵ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁶

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁷ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁸

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.⁹

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁴ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁵ 1 kap. 4 § skollagen.

⁶ 1 kap. 4 § skollagen.

⁷ 1 kap. 5 § skollagen.

⁸ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹⁰

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹¹

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹²

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹³ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹⁰ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹¹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹² Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹³ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁴

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁵ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹⁶

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁷

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁸ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁸ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.¹⁹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁰

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²¹

¹⁹ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²⁰ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²¹ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.